

BEERSNIELSEN OVER LICHTONTWERP:

'ALS JE IN HET OOG HOUDT VOOR WIE JE HET DOET, KUNNEN ER BIJZONDERE DINGEN ONTSTAAN'

Een goed lichtontwerp is in de eerste plaats betekenisvol; het sluit aan bij de verwachtingen en behoeften van de gebruiker en opdrachtgever. De technische ontwerpogave voor de lichtontwerper is om binnen de gestelde doelen het juiste licht, op de juiste plek op het juiste moment te krijgen, en dat binnen randvoorwaarden die zo duurzaam mogelijk zijn zoals energieverbruik, onderhoud & beheer en einde levensduur. Dat is de filosofie van Beersnielsen lichtontwerpers. 'Lichtontwerp is meer dan alleen het behalen van bepaalde luxwaarden. Het gaat over gebruikers-scenario's, ruimtelijke beleving, identiteit en betrokkenheid.'

Nederland kent geen dedicated lichtontwerppopleidingen zoals de masters in 'Architectural lighting design', die in landen zoals Zweden, Duitsland en Engeland worden gegeven. Toch werd de passie van Juliette Nielsen voor licht geboren in het klaslokaal. In de jaren negentig, tijdens haar studie interieurarchitectuur aan de Willem de Kooning Academy Rotterdam, volgde ze het vak lichtontwerp dat door Rogier van der Heide werd gegeven. 'De fascinatie voor wat je met licht kunt doen, hoe je daarmee een ruimte kunt bepalen, was er direct. De volgende stap was een stage bij Hollands Licht, zo rolde ik erin.'

Avondbeleving

Sjoerd van Beers bewandelde een andere route. Hij studeerde industrieel ontwerp aan de Technische Universiteit Delft en studeerde in 2002 af bij de vakgroep design for sustainability met een ontwerp voor een oplaadpunt voor elektrische auto's en fietsen op zonne-energie. Bij toeval raakte hij betrokken bij een project over avondbeleving voor de gemeente Rotterdam en het Centrum Beeldende Kunst in het kader van de stadsontwikkeling rond de Coolsingel. Hieruit ontstond in 2004 Atelier LEK. Sinds 2006 werken Sjoerd en Juliette samen aan lichtprojecten, eerst binnen het kader van Atelier LEK en sinds

2012 onder de naam Beersnielsen lichtontwerpers.

Beleving materialiseren

Een groot deel van het lichtontwerp, zowel in de openbare ruimte als in gebouwen, is het domein van lichtfabrikanten, ingenieurs en installateurs. Veelal vormen richtlijnen en normeringen, en ook merkgebondenheid, daarbij het startpunt bij het maken van een lichtplan. Van Beers benadrukt dat het bij Beersnielsen anders werkt. 'Hoe creëer je goed licht? Ik denk dat daar de input vanuit meerdere zuilen voor nodig is. Je moet jezelf afvragen wie de gebruikersgroepen zijn, wat de behoef-

ten zijn, de dynamiek in een ruimte, welke beleving je wilt creëren en hoe je die wilt materialiseren. In Nederland wordt er in kantoren heel veel licht geïnstalleerd op basis van gestelde richtlijnen, zoals 500 lux op het werkvlak. Vaak gebeurt dit nog voordat de gebruiker (huurder) bekend is en voordat het interieur getekend en geplaatst is. En als je bijvoorbeeld ook nog eens de BREAM-tabellen hanteert, wagt per vierkante meter, dan mag je het ook duurzaam noemen.'

Gemiste kansen

'Als je uit het oog verliest voor wie je het doet, wordt het nooit wat', benadrukt >>>

Nielsen. 'Iedere situatie is uniek. Met licht kun je mensen handvatten en een kader bieden - een plek identiteit geven en beleving creëren, emoties oproepen, een bepaald gedrag... Dat is juist wat ons inspireert. Ik denk ook dat er in Nederland op dit vlak nog heel veel kan worden geleerd, bijvoorbeeld in de bouwwereld. Zo is het bijvoorbeeld gebruikelijk dat de volledige engineering van woon- en werkcomplexen in handen van één engineeringbureau ligt. Het gebouw wordt dan opgeleverd inclusief licht. De gebruikers hoeven er dan alleen nog in te trekken, de zaak wat op te leuken door hier en daar een lampje te plaatsen en klaar is kees. Daarmee worden hele grote kansen gemist.'

Opties bieden en sturen

Vanaf het allereerste moment bij ontwikkelingen betrokken worden, meedenken in concepten, naast de architect zitten. Dat is hoe Beersnielsen het liefst opereert om het maximale uit hun werk te halen. Van Beers heeft het daarbij over betekenisvolle verlichting - het juiste licht, op de juiste plek, op het juiste moment - iets wat alleen wordt gerealiseerd binnen een zorgvuldig ontwerpproces. 'De kunst zit hem natuurlijk in hoe je dat dan doet. Je moet gezamenlijk definiëren waar je naartoe wilt; wij moeten mensen meenemen in het traject van idee naar concept, en ze daarbij inspireren. Dat vergt een doorlopende dialoog. Daarbij geven we opties, maar ook richting natuurlijk.' 'Licht blijft, hoe je het ook wendt of keert toch vaak een abstract iets', vult Nielsen aan. 'Soms is het overtuigen van opdrachtgevers ook educatie, het heel duidelijk maken wat je nu eigenlijk voor ogen hebt. Daarom werken we niet zelden met 3D-visualisaties via DIALux, én met proefopstellingen. Op die momenten zie je vaak dat er een wereld opengaat en dat men letterlijk het licht ziet, waardoor er flinke stappen gezet kunnen worden. Tegelijkertijd is ons werk uiteraard niet een en al creativiteit. Wij zijn altijd dienend aan een project en werken ook binnen algemene kaders zoals technische programma's van eisen, installatie- en onderhoudsgemak, energieverbruik en veiligheid.'

© IGuzzini

Zaklampen

Naast lichtontwerp op stedelijke schaal en ten behoeve van het aanlichten en de binnenverlichting van gebouwen zoals hotels, bedrijven en monumenten, wordt Beersnielsen niet zelden ingeschakeld voor het uitlichten van museale kunst en tentoonstellingen. Het portfolio is inmiddels even breed als indrukwekkend. Tot de opdrachten behoren bijvoorbeeld het lichtplan voor Paleis Het Loo in Apeldoorn, Forum Zuid in het Utrechtse stationsgebied, de ontvangsthuis van Signify in Eindhoven en de kunstverzameling van het Rijksmuseum in Amsterdam.

'Daarnaast doen we ook meer conceptuele projecten, vertelt Nielsen. 'Zo is de omgeving van ons atelier - Hofbogen in Rotterdam - niet altijd prettig om in te lopen, vooral niet onder de oude viaducten onder het voormalige spoor. Wij hebben in samenwerking met ontwerper

Paula Arntzen de plafonds verlicht in de vorm van de oude treinsporen, 'het lichtspoor'. Daarmee refereren we aan het verleden, maar maken het ook aantrekkelijker en veiliger. In het kader van het creëren van een lichtkansenkaart voor Den Helder, en ons streven naar inclusiviteit, zijn we 's avonds met mensen rond gaan lopen die met zaklampen objecten mochten beschijnen die zij wilden uitlichten. Een van de objecten die daaruit voortkwam, was de radarbol van het Marinemuseum op Willemsoord, een bol waarin de eerste door Nederland ontwikkelde 3D-radar schuilt. Zodra de zon ondergaat, verschijnt er een bewegende projectie van een radarscherm op de bol die tot middernacht te zien is. Ook hier wordt een stukje historie belicht en wordt de openbare ruimte in de avond een meer aangename plek.

Miljoen knopjes

Dat led het standaardmateriaal is waar Beersnielsen mee schetst, mag duidelijk zijn. 'Rond de millenniumwisseling was dat nog nieuwe technologie, in die periode heb ik heel wat armaturen losgeschroefd om te bestuderen hoe die in elkaar zaten', vertelt van Beers. 'Er was een tijd dat ik dacht dat het nooit wat zou worden met dat led. Inmiddels kun je iedere kleur maken en dynamiek brengen die je wilt. De tools zijn eindeloos. Dat je een miljoen knopjes tot je beschikking hebt waar je aan kunt draaien, betekent echter nog niet dat je die overal hoeft toe te passen. Met eenvoud, creativiteit en zorgvuldigheid kun je vaak al tot passende en soms verrassende resultaten komen. Een nadeel van al die ontwikkelingen en keuzevrijheid is de hoge omloopsnelheid van led-producten. Het mag niet zo zijn dat wij vandaag een project opleveren waar je over 3 jaar al geen vervangende armaturen meer voor kunt krijgen.'

'Biophilic' lightdesign vervaagt grens tussen binnen en buiten

Vraag Sjoerd van Beers en Juliette Nielsen naar het project waar ze het meest trots op zijn, en Beers kijkt direct naar het plafond van hun atelier in Rotterdam. Daar hangt de 'biophilic', het prototype van de 9 kroonluchters die het Parkpaviljoen De Hoge Veluwe sieren. In 2019 werd er op Park de Hoge Veluwe een nieuw paviljoen gebouwd. Het is een boemerangvormig gebouw, met hoge gewelfde plafonds, dat onder andere een restaurant, winkel, congreszalen en een ontvangstruimte herbergt. Een belangrijk uitgangspunt voor het architecturale ontwerp was dat het een integraal onderdeel moest vormen van het landschap en de parkbeleving. Beersnielsen werd gevraagd dat met een gepast lichtontwerp te ondersteunen.

Schaduwspel

Het totale ontwerptraject van het licht nam meer dan 4 jaar in beslag. Een centraal element wordt gevormd door een kroonluchter. Die is ontwikkeld vanuit het idee om het natuurlijke licht en lichtpatronen van de omgeving buiten het paviljoen naar binnen te brengen. Zo is het rustgevende gevoel van de natuur een constante voor de bezoeker. In de ruimten wordt het schaduwspel van zachte wind en licht dat door de boombladeren valt, gesimuleerd. Dat gebeurt met behulp van 9 kroonluchters, en het wordt ondersteund door vogelzang die in de ruimte klinkt.'

Subtiële en natuurlijke vibe

De kroonluchter van Beersnielsen is een prachtig voorbeeld van biophilic design, dat gericht is op het versterken van het contact tussen mens en natuur. Dat is ook niet onopgemerkt voorbijgegaan aan de wereld van architectuur, kunst en design. Zo leverde het Beersnielsen diverse prijzen op zoals de Darc Award / Art Bespoke (beste lichtkunstplan 2019), LIT Award (Interior Architectural Illumination 2019) en BNA Prijs (categorie Identiteit & Icoonwaarde 2020).

Van Beers: 'Om de perfecte schaduwen te realiseren, waarin bezoekers op zoek kunnen naar verborgen vogels en eekhoorns, en een vorm te creëren die natuurlijk aanvoelt in de ruimte, hebben we in totaal 7 prototypen gemaakt. De oplossing bleek uiteindelijk een aluminium kroonluchter in de vorm van een pringle, waar patronen van bladeren, kleine vogels en dieren zijn uitgesneden. Elke kroonluchter bevat 20 lichtbronnen. Die zijn elk individueel dimbaar. De basis voor het algoritme dat de lamp bestuurt, wordt gevormd door videobeelden van licht en schaduw. Daardoor ontstaat een natuurlijk gevoel van beweging als wind door boombladeren; het licht geeft een subtiële en natuurlijke vibe aan de ruimte zonder al te aanwezig te zijn.'

© Beersnielsen